

Pedagogická
fakulta

Okruhy ke státní závěrečné zkoušce

Název předmětu SZZ:	Pedagogika volného času a psychologie
Studijní obor:	Speciální pedagogika – vychovatelství (stará akreditace – začátek studia v roce 2018 a dříve)
Zkratka předmětu SZZ:	USS/SZZVC

Zkušební okruhy:

Část pedagogika volného času

1. Volný čas v životě současného člověka, vymezení a znaky volného času, funkce volného času, činitele determinující způsob prožívání volného času.
2. Vztah výchovy a volného času, pedagogika volného času jako pedagogická disciplína, základní terminologie pedagogiky volného času, cíle a specifika výchovného působení ve volném čase.
3. Specifika a aktuální problémy volného času dětí a mládeže, podpora volnočasových aktivit dětí a mládeže, přirozená sociální prostředí a jejich vliv na volný čas dětí a mládeže, preventivní rozměr výchovy ve volném čase.
4. Institucionální prostředí výchovy ve volném čase, školská zařízení pro zájmové vzdělávání, školy a další školská zařízení, nestátní neziskové organizace – spolky dětí a mládeže.
5. Pedagog volného času a jeho pojetí v současnosti, kvalifikační požadavky dle platné legislativy, profesní a osobnostní kompetence pedagoga volného času, možnosti uplatnění.
6. Odpočinkové, rekreační a zájmové aktivity, jejich specifika a využití ve výchově ve volném čase a v zájmovém vzdělávání.
7. Řízená hra a její uplatnění při dosahování výchovných cílů, typy a třídění her, metodika uvádění her.

8. Zážiteková pedagogika, její vymezení, terminologie a hlavní principy, řízená zpětná vazba a její aplikace v zážitkových aktivitách.
9. Organizační příprava vícedenních a pobytových akcí pro děti a mládež s přihlédnutím k jejich druhům a specifikům, metodika a zásady tvorby programu – dramaturgie pobytové akce.

Část psychologie

1. Předmět zkoumání v psychologii, základní pojmy (osobnost, prožívání, chování, psychické procesy a stavy, introspekce, osobní konstrukty a mentální reprezentace). Systém psychologických věd.
2. Přehled základních psychologických směrů – psychoanalýza, behaviorismus, humanistická psychologie, kognitivní psychologie, gestalt psychologie, transpersonální psychologie a představitelé jednotlivých směrů.
3. Psychologická charakteristika osobnosti (univerzální znaky), determinace lidské psychiky (biologická, sociálně-kulturní a duchovní-Frankl, psychologický determinismus, nativistické a environmentální teorie). Přístupy ke studiu osobnosti (biologický, experimentální, psychometrický, sociální).
4. Poznávací procesy a jejich charakteristika - čítí a vnímání, představy a fantazie, paměť.
5. Poznávací procesy a jejich charakteristika – pozornost a vědomí, myšlení a inteligence.
6. Temperament, přehled základních temperamentových typologií a možnosti jejich praktického využití (např. Kretschmer, Spranger, Eysenck, Pavlov, Jung). Emotivita a temperament.
7. Oblast citů a jejich význam v životě. Dělení a vlastnosti citů, projevy citů (tělesná a výrazová složka), pojem emoční inteligence (Goleman). Emoce a motivace.
8. Vývojová psychologie a její předmět, determinace psychického vývoje člověka, pojem vývojové změny, klasifikace vývojových změn. Zrání a učení.
9. Metody vývojové psychologie – výzkumné přístupy (průřezový a longitudinální přístup), metody vývojové psychologické diagnostiky.
10. Vývojová periodizace, příklady vývojových periodizací (Příhodova biopsychologická, Eriksonova psychosociální, Piagetova kognitivní, Freudova psychoanalytická).
11. Kognitivní teorie morálního vývoje podle L. Kohlberga. Rozvoj mravních norem a společenských hodnot u dítěte mladšího a staršího školního věku. Morální vývoj v dospělosti.
12. Zvláštnosti dětské psychiky – sugestibilita, labilita, egocentrismus, expresivní a adaptivní chování, negativismus, eidetismus, konkretismus, personifikace a jejich projevy.

13. Vymezení normality a abnormality, problematika stresu, obranné mechanismy, frustrace, konflikt, stres, vnímání stresu; dimenze stresu: emocionální, intelektuální, sociální, enviromentální, spirituální, fyzická.
14. Vstup dítěte do školy, připravenost dítěte pro vstup do školy - školní zralost (fyzická, kognitivní, emoční a sociální).
15. Neurotické obtíže v dětském věku, příčiny vzniku, druhy zátěže typické pro jednotlivá vývojová období, konkrétní typy neurotických obtíží.
16. Psychologická charakteristika mladšího školního věku (vývoj tělesný, kognitivní, emoční a sociální vývoj, učení a hra).
17. Poruchy chování, klasifikace problémového chování, příčiny vzniku, agresivita a agrese, neagresivní poruchy chování.
18. Problematika syndromu ADHD, příčiny vzniku, možná náprava, důsledky ADHD v dospělosti.
19. Psychologická charakteristika období dospívání – prepuberta, puberta (tělesné změny, kognitivní, emocionální a sociální vývoj).
20. Psychologická charakteristika období dospívání – adolescence (identita, kognitivní, emocionální a sociální vývoj).
21. Vývojové období dospělosti (periodizace, tělesné a psychické změny, krize životního středu).
22. Socializace, formy socializace a její činitelé. Sociální učení. Sociální postoje. Struktura, zjišťování, utváření a možnosti změny. Stereotypy a předsudky.
23. Sociální a interpersonální percepce, interakce a komunikace. Činitelé formování dojmu o jiné osobě. Obecné chyby v interpersonální percepci. Základní principy verbální a neverbální komunikace.
24. Jedinec v sociální skupině. Znaky a klasifikace sociálních skupin. Struktura a dynamika malé sociální skupiny.
25. Týrané a zneužívané dítě, příčiny vzniku, fyzické týrání, psychické týrání, dopad psychického týrání na psychiku dítěte, sexuální zneužívání, typy sexuálního zneužívání, hlavní tělesné ukazatele sexuálního zneužívání, zanedbávání, další formy CAN.

Poznámka:

Jednotlivé okruhy jsou dále rozpracovány do dílčích otázek. Student si losuje 1 otázku z každé části státní závěrečné zkoušky.

Doporučená základní literatura:

Část pedagogika volného času

1. BENDL, S. aj. Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-4248-9.
2. BEZCHLEBA, B. Hlavní vedoucí dětského tábora. Brno: Mravenec, 2012. ISBN 978-80-87447-21-5.
3. BURDA, J. aj. Tábory a další zotavovací akce. Aktualiz. vyd. Praha: NIDM, 2008. ISBN 978-80-86784-59-5.
4. ČINČERA, J. Práce s hrou: pro profesionály. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1974-0.
5. FRANC, D., ZOUNKOVÁ, D., MARTIN, A. Učení zážitkem a hrou: praktická příručka instruktora. Praha: Computer Press, 2007. ISBN 978-80-251-1701-9.
6. HÁJEK, B. aj. Děti, vedoucí a volný čas. Praha: IDM MŠMT, 2004. ISBN 80-86784-06-1.
7. HÁJEK, B. aj. Jak vytvořit vzdělávací program pro školní družinu. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-233-1.
8. HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. Pedagogické ovlivňování volného času. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.
9. HANUŠ, R., CHYTILOVÁ, L. Zážitkově pedagogické učení. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2816-2.
10. HEŘMANOVÁ, J., MACEK, M. Metodika pro podporu tvorby školního vzdělávacího programu ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání. 2. aktualiz. a rozš. vyd. Praha: NIDM, 2009. ISBN 978-80-86784-77-9.
11. HOFBAUER, B. Kapitoly z pedagogiky volného času: soubor pojednání o volném čase a jeho výchovném zhodnocování. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2010. ISBN 978-80-7394-240-3.
12. JIRÁSEK, I. Zážitková pedagogika: teorie holistické výchovy (v přírodě a volném čase). Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1485-4.
13. KAPLÁNEK, M. Čas volnosti – čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0450-3.
14. KAPLÁNEK, M. Volný čas a jeho význam ve výchově. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1250-8.
15. KNOTOVÁ, D. Pedagogické dimenze volného času. Brno: Paido, 2011. ISBN 978-80-7315-223-9.
16. KRATOCHVÍLOVÁ, E. Pedagogika volného času: výchova v čase mimo vyučování v pedagogické teorii a v praxi. Bratislava: Univerzita Komenského, 2004. ISBN 80-223-1930-9.

17. KRAUS, B. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
18. MAZAL, F. Hry a hraní pohledem ŠVP. Olomouc: Hanex, 2007. ISBN 978-80-85973-77-3.
19. Mládež České republiky. Praha: Česká rada dětí a mládeže, 2008. ISBN 978-80-254-5793-1.
20. NĚMEC, J. Od prožívání k požitkářství: výchovné funkce hry a její proměny v historických koncepcích pedagogiky. Brno: Paido, 2002. ISBN 80-7315-006-9.
21. NEUMAN, J. Dobrodružné hry a cvičení v přírodě. 5. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-572-1.
22. PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B. aj. Školní družina. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-268-3.
23. PELÁNEK, R. Příručka instruktora zážitkových akcí. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-353-6.
24. POSPÍŠILOVÁ, H., KOMÍNKOVÁ, L. Svět školní družiny: etnografická studie. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015. ISBN 978-80-244-4789-6.
25. VYHNÁLKOVÁ, P. Základy pedagogiky volného času. Olomouc: Gevak, 2013. 64 s. ISBN 978-80-86768-91-5.

Část psychologie

1. ATKINSONOVÁ, R. L. a kol. (1995). Psychologie. Praha: Victoria Publishing.
2. GOLEMAN, D. (1997). Emoční inteligence. Praha: Columbus.
3. HAYESOVÁ, N. (2003). Základy sociální psychologie. Praha: Portál.
4. HELUS, Z. (2009). Dítě v osobnostním pojetí. Praha: Portál.
5. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. (2008). Vývojová psychologie. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada.
6. NAKONEČNÝ, M. (1997). Encyklopedie obecné psychologie. Praha: Academia.
7. NAKONEČNÝ, M. (1993). Základy psychologie osobnosti. Praha: Management Press.
8. ŘÍČAN, P. (2004). Cesta životem. 2. vyd. Praha: Portál.
9. PLEVOVÁ, I. (2005). Kapitoly z obecné psychologie II. Olomouc: VUP.
10. PETROVÁ, A., PLEVOVÁ, I. (2008). Kapitoly z obecné psychologie I. Olomouc: VUP.
11. PLHÁKOVÁ, A. (2013). Učebnice obecné psychologie. Praha: Grada.
12. PUGNEROVÁ, M., KVINTOVÁ, J. (2016). Přehled poruch psychického vývoje. Praha: Grada.
13. PUGNEROVÁ, M. a kol. (2019). Psychologie pro studenty pedagogických oborů. Praha: Grada.
14. SHAPIRO, E. L. (1998). Emoční inteligence dítěte a její rozvoj. Praha: Portál.
15. STUHLÍKOVÁ, I. (2007). Základy psychologie emocí. Praha: Portál.

13. ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, J. a kol. (2010). Přehled vývojové psychologie. 3. upravené vydání. Olomouc: Vydavatelství UP.
14. VÁGNEROVÁ, M. (1997). Psychologie problémového dítěte školního věku. Praha: Karolinum.
15. VÁGNEROVÁ, M. (1999). Psychopatologie pro pomáhající profese (Variabilita a patologie lidské psychiky). Praha: Portál.
16. VÁGNEROVÁ, M. (2004). Psychopatologie pro pomáhající profese (Rozšířené a přepracované vydání). Praha: Portál.
17. VÁGNEROVÁ, M. (2008). Psychopatologie pro pomáhající profese. 4. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál.
18. VÁGNEROVÁ, M. (2008). Vývojová psychologie. Praha: Portál.
19. VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. (2009). Sociální psychologie. Praha: Grada Publishing.

Legislativní předpisy:

1. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v platném znění.
2. Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, v platném znění.
3. Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, v platném znění.
4. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění.
5. Vyhláška č. 106/2001 Sb., o hygienických požadavcích na zotavovací akce pro děti, v platném znění.